

Кузьмінський Ю. А.,

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри бухгалтерського обліку ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»;

Воронова М. О.,

кандидат економічних наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

- А** У статті досліджуються факти господарського життя, що перебувають під постійним впливом ризику як форми прояву невизначеності внутрішнього та зовнішнього середовища. Визначення феномена ризику дається з погляду його економічної сутності та відповідності критеріям відображення в обліку як умовного факту господарського життя або факту господарського життя з невизначеним наслідком. Доведено, що у формі об'єктів обліку можуть відобразитися лише ризики з високим рівнем виявлення (добуток ймовірності і впливу) як такі, що мають суттєвий та ймовірний вплив на факти господарського життя (господарські засоби та джерела їх утворення). У статті розкриваються передумови відображення ризиків, щодо яких законодавчо передбачені акумулювання коштів для нейтралізації їх наслідків: створення забезпечення зобов'язань перед іншими особами або умовних зобов'язань й умовних активів; створення резервів сумнівних боргів і резервного капіталу; здійснення поточних витрат на страхування та розкриття інформації про вжиті заходи щодо можливих ринкових, фінансових та деяких природних ризиків, пов'язаних з бізнесом суб'єктів господарювання. І пропонується методичне трактування визнання й оцінки в обліку ризику залежно від рівня його прояву із застосуванням методів міжнародних стандартів управління ризиками.
- Б** Факти господарського життя з невизначеними наслідками, умовні факти господарського життя, ризик, бухгалтерський облік ризиків.

БУХГАЛТЕРСКИЙ (ФИНАНСОВЫЙ) УЧЕТ РИСКОВ КАК ФАКТОВ ХОЗЯЙСТВЕННОЙ ЖИЗНИ С НЕОПРЕДЕЛЕННЫМИ ПОСЛЕДСТВИЯМИ

Кузьминский Ю. А.,

доктор экономических наук, профессор, заведующий кафедрой бухгалтерского учета ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана»;

Воронова М. А.,

кандидат экономических наук, доцент кафедры бухгалтерского учета ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана»

- А** В статье исследованы факты хозяйственной жизни, которые находятся под постоянным воздействием риска как формы проявления неопределенности внутренней и внешней среды. Феномен риска определен с точки зрения экономической сущности и соответствия критериям отражения в учете как условного факта хозяйственной жизни или факта хозяйственной жизни с неопределенным исходом. Доказано, что в качестве объектов учета могут отображаться только риски с высоким уровнем проявления (произведение вероятности и влияния) как такие, что оказывают существенное и вероятностное влияние на факты хозяйственной жизни (хозяйственные средства и источники их образования). Раскрыты предпосылки отображения рисков, в отношении которых законодательно предусмотрены аккумуляции средств для нейтрализации их последствий: создание обеспечения обязательств перед другими лицами или условных обязательств и условных активов; создание резервов сомнительных долгов и резервного капитала; осуществление текущих расходов на страхование и раскрытия информации о принятых мерах в отношении возможных рыночных, финансовых и некоторых природных рисков, связанных с бизнесом субъектов хозяйствования. Предложен методический подход к признанию, а также к оценке учета риска в зависимости от уровня его проявления с применением методов международных стандартов управления рисками.
- Б** Факты хозяйственной жизни с неопределенными последствиями, условные факты хозяйственной жизни, риск, бухгалтерский учет рисков.

FINANCIAL ACCOUNTING OF RISKS AS FACTS OF ECONOMIC LIFE WITH INDEFINITE CONSEQUENCES

Kuzminskiy Yu. A.,

DSc., professor, the head of the department of accounting, SHEE «Kyiv National Economic University Named After Vadym Hetman»;

Voronova M. O.,

PhD, Associate Professor of the department of accounting, SHEE «Kyiv National Economic University Named After Vadym Hetman»

- A** The article investigates facts of economic life that are under constant influence of risk as a form of manifestation of uncertainty of internal and external environment. The phenomenon of risk was defined in terms of its economic substance and eligibility of the criteria of its accounting in the capacity of conditional fact of economic life or fact of economic life with uncertain outcome. It was proved that in the capacity of accounting objects one can display only risks with high level of manifestation (the factum of probability and impact) as those, that have a significant and probabilistic impact on facts of economic life (economic assets and sources of their formation). The article discloses prerequisites of reflection of risks for which the law provides accumulation of funds in order to offset their consequences: creation of provision for obligations to other persons or contingent liabilities and contingent assets; creation of provision for bad debts and reserve funds; costs for insurance and disclosure of information on measures concerning possible market, financial and certain natural risks associated with business entities. The methodical approach to recognition and evaluation of risk in accounting depending the level of its manifestation by means of using methods of international standards of risk management.
- B** Facts of economic life with uncertain consequences, conditional facts of economic life, risk, accounting of risks.

Аналіз досліджень і публікацій

Вагомий внесок у формування теоретичних і методичних аспектів обліку та аналізу ризиків здійснили такі вітчизняні науковці, як І.А. Бланк, В.В. Вітлінський, І.М. Вигівська, Л.В. Гнилицька, З.В. Гуцайлюк, Л.І. Донець, І.Ю. Івченко, Л.М. Кіндрацька, Я.С. Наконечний, Л.О. Примостка, В.А. Смоляк,

О.І. Ястремський та інші. Не менш переконливих результатів дослідження фактів господарського життя з невизначеними наслідками у своїх наукових працях досягли деякі зарубіжні і вітчизняні науковці, серед яких згадаємо Д. Александера, Д. Бриттона, І.М. Вигівську, Є. Йориссена, М.І. Кутера, Н.М. Малюгу, Л.Ф. Маценко, І.В. Орлова, Я.В. Соколова, О.М. Петрука, М.С. Пушкаря та багатьох інших

Проте, наукові критерії, що розглядаються в працях науковців, необхідно удосконалити, врахувавши соціально-економічні та юридично-правові сутності ризику як фактора впливу на наслідки подій, що визначаються фактами господарського життя, задля їх облікової ідентифікації.

Метою статті є дослідження фактів господарського життя, що перебувають під постійним впливом ризику як форми прояву невизначеності внутрішнього та зовнішнього середовища. Саме невизначеність функціонування суб'єктів господарювання в конкурентному ринковому середовищі потребує окремого дослідження такого його феномена, як ризик, з погляду встановлення його економічної сутності та відповідності критеріям відображення в обліку як умовного факту господарського життя або факту господарського життя з невизначеним наслідком.

Виклад основного матеріалу дослідження

Поняття «факт господарського життя» вперше запропонував для застосування в бухгалтерському обліку професор Я.В. Соколов наприкінці 70-х років ХХ ст. як таке, що відрізняється від поняття «господарська операція». На думку вченого, факт господарського життя – це елементарний момент господарського процесу, що змінює або підтверджує склад господарських засобів та/або джерел їх утворення [1, 2, 3]. Отже, факт господарського життя означає подію, що призводить до констатації наявних господарських засобів і джерел їх утворення або до зміни в їх складі, які і є об'єктом обліку.

Тобто, можна вести мову про факт господарського життя як подію, що стосується лише господарських засобів (активів) і джерел їхнього утворення (пасивів), які знайшли своє відображення в бухгалтерському (фінансовому) обліку у вартісному (грошовому) вимірнику.

Таким чином, не всі події визнаються фактами господарського життя в бухгалтерському (фінансовому) обліку, а лише ті, що стосуються активів і пасивів конкретного суб'єкта господарювання у певний момент часу (теперішні події) і можуть бути оцінені у грошовому еквіваленті.

До таких подій належать теперішні події, що мають безпосередній зв'язок з майбутніми подіями як фактами господарського життя, що визначені у

кількісних та/або у вартісних вимірниках, але досі не призвели до їх змін. Наприклад, підписання договорів з покупцями та постачальниками, надходження замовлень від покупців, підписання трудових угод.

Також є теперішні події, що не визнані фактами господарського життя в бухгалтерському (фінансовому) обліку, але є безпосередніми кількісними виявами цих фактів, що обумовлюється порядком і строками документування господарських операцій. Наприклад, натуральні показники обсягів виробництва та реалізації продукції, часові характеристики процесу виробництва (технологій та працівників).

Зазначені вище теперішні події, що мають безпосередній стосунок до подій-фактів господарського життя і призводять до їх змін у майбутньому, посідають значне місце в управлінському обліку суб'єктів господарювання як виробничо-технічні, трудові, маркетингові та інші показники.

Також теперішні події, що визнані фактами господарського життя в бухгалтерському (фінансовому) обліку в процесі дій або бездіяльності суб'єктів господарювання, продукують майбутні події, що у подальшому будуть визначені як факти господарського життя.

А тому мова йде про причинно-наслідковий ланцюг господарських операцій (минула подія – теперішня подія – майбутня подія) як процес діяльності суб'єкта господарювання, внаслідок дій (або бездіяльності) якого одні події визнаються теперішніми фактами господарського життя (об'єктами обліку), а інші можуть стати чинниками (факторами) майбутніх подій як фактів господарського життя. Такими минулими подіями (теперішні чинники або фактори майбутніх подій) можуть бути і поточні факти господарського життя (об'єкти бухгалтерського (фінансового) обліку), і минулі події, що раніше фактами господарського життя не визнавалися.

Через те, що діяльність суб'єктів господарювання відбувається в ринковому середовищі, характерною особливістю якого є невизначеність майбутніх подій, існування певних ризиків і загроз, виникає потреба відтворити в обліку у теперішньому часі ті події як факти господарського життя, що мають достатньо високу ймовірність виникнення, а тому вплив, що вони завдаватимуть на функціонування суб'єкта господарювання, буде суттєвим.

Такі факти господарського життя в науковій літературі отримали назву «умовні факти господарського життя» або факти господарського життя з невизначеними наслідками (невизначеність стосується фактичної суми і часу їх настання).

У даному контексті, на думку Кутера М.І., необхідно говорити не так про факти господарського життя, як про їх наслідки. Згаданий науковець обґрунтовує поняття «наслідки господарського життя» як події, що призводять до появи фактів господарського життя

з визначеними або з невизначеними наслідками (умовні факти господарського життя) [4, 5], розглядаючи дослідження фактів господарської діяльності в контексті встановлення причинно-наслідкового зв'язку між подією і визнанням її наслідків як фактів господарського життя в бухгалтерському (фінансовому) обліку.

Ризик у сучасній науковій і науково-практичній літературі визначається як наслідок існування невизначеності. Вона є станом цілковитої або часткової відсутності інформації, що необхідна для розуміння майбутньої події, її наслідків та ймовірності її виникнення, а тому характеристика ризику подається завдяки опису ймовірності події і розміру впливу (можливих наслідків) та їх поєднання [6–9]. Отже, ризик – це форма існування невизначеності, і він, на відміну від невизначеності, має бути вимірний: ідентифікований та визначений щодо вірогідності настання та розміру впливу (можливі наслідки). Іноді ризик тлумачать і як фактичне відхилення від очікуваних (можливих) наслідків або події як факту господарського життя. Відмінність ризику від невизначеності, окресливши ознаки обов'язкових, а також розкривши його сутність як усвідомлену ймовірність виникнення негативних або позитивних наслідків діяльності, що була виконана в умовах впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, запропонувала Вигівська І.М. [10].

Враховуючи складну природу ризику як форми існування невизначеності, його необхідно розглядати з двох боків. А саме, як майбутню подію, що характеризується певною ймовірністю настання та вірогідним розміром впливу (можливих наслідків). Ймовірність настання – це часова характеристика майбутньої події, а розмір впливу (можливі наслідки) – її вартісна характеристика (сума втрати або вигоди).

Отже, ризик як майбутня подія є причиною (фактором) дії зовнішнього і внутрішнього середовища в умовах невизначеності, що призведе у майбутньому до певних подій. Ці події у теперішньому часі будуть визнані в бухгалтерському (фінансовому) обліку як події-факти господарського життя з визначеними наслідками або (реальні) факти господарського життя ((реальні) ризик-наслідки). А вплив самих ризик-факторів у теперішньому часі буде визначений як минула подія.

Але ризик як майбутня подія за певних умов може бути визначений в бухгалтерському (фінансовому) обліку як теперішня подія – факт господарського життя з невизначеними наслідками або умовний факт господарського життя (умовний ризик-наслідок).

Розглянемо умовні факти господарського життя (умовні ризик-наслідки) як об'єкти бухгалтерського фінансового обліку більш докладно.

Систематизація критеріїв для можливого визнання та оцінювання в обліку теперішніх подій як

фактів господарського життя з невизначеними наслідками здійснена у ПСБО 11 «Зобов'язання» [11] й у МСБО 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи» [12]. Тобто, факти розглядаються в бухгалтерському обліку за певних умов або як забезпечення, або як умовні (непередбачені) зобов'язання, або як умовні акти.

Термін «умовний» в МСБО 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи» застосовується лише до зобов'язань та активів, що не визнаються в обліку об'єктами, бо їх існування може бути підтвержене тільки після того, як відбудеться або не відбудеться невизначена майбутня подія (п. 12 МСБО 37) [12]. У вітчизняному ПСБО 11 «Зобов'язання» замість терміну «умовний» застосовується термін «непередбачений», і лише до зобов'язань (п. 4, п. 19) [11]. Щодо інших критеріїв визнання в обліку фактів господарського життя з невизначеними наслідками (умовних фактів), то їх визначення в національному і міжнародному стандартах практично збігаються.

Якщо факти господарського життя задовольняють критеріям визнання, тоді їх відображають на рахунках бухгалтерського обліку як забезпечення, якщо ні – як умовні зобов'язання й умовні активи на позабалансових рахунках. Де умовні зобов'язання і умовні активи в обліку не визнаються, тоді надається стисла інформація щодо їх сутності. Так, згідно з п. 28 МСБО 37, інформація про умовне зобов'язання надається, якщо можливість вибуття ресурсів, що становлять економічні вигоди, не є віддаленою перспективою, тобто відбудеться найближчим часом [12]. А інформація про умовні активи (п. 34 МСБО 37), надається, якщо надходження економічних вигід є ймовірним [12].

Метою надання інформації про умовні зобов'язання та умовні активи є контроль за розвитком подій, що можуть призвести до змін умов їх визнання. Якщо вибуття майбутніх економічних вигід, пов'язаних з умовним зобов'язанням, стає ймовірним, воно визнається як забезпечення (п. 30 МСБО 37), а умовний актив і пов'язаний з ним дохід (п. 35 ПСБО 37) визнаються у фінансовій звітності того періоду, коли відбувається зміна [12].

Що стосується критеріїв визнання забезпечень в обліку, необхідно зазначити, що згідно з п. 12–16 МСБО 37 це зобов'язання з невизначеними термінами і сумою, які спричинила минула подія, що призводить до появи чинного зобов'язання (юридичного чи конструктивного) [12]. Минула подія має бути такою, щоби суб'єкт господарювання не мав реальної альтернативи виконання зобов'язання, що його спричинила ця подія. Тобто, бути примусовим забезпеченням зобов'язання або конструктивного зобов'язання, що створює обґрунтоване очікування в інших сторін щодо виконання свого зобов'язання

(п. 17 МСБО 37) [12]. Також має бути не лише чинне зобов'язання, а й імовірність вибуття ресурсів, які втілюють у собі економічні вигоди, для виконання цього зобов'язання. Його сума може бути оцінена з достатньою вірогідністю, так само як ймовірність самої події має переважати над імовірністю того, що вона не відбудеться (п.14, 23 МСБО 37) [12].

Отже, якщо існує висока вірогідність виникнення подій, що призведуть до вибуття ресурсів або надходження доходів, тоді створюються передумови для визнання в обліку фактів господарського життя з невизначеними наслідками (умовні факти) як забезпечення на балансових рахунках і як умовних зобов'язань та умовних активів на позабалансових рахунках.

Дослідження стандартів обліку доводить, що на рахунках бухгалтерського обліку відображаються лише юридичні або конструктивні зобов'язання, ознакою яких є юридично-правове (примусове) та/або публічно-конструктивне (за особистим бажанням) закріплення боргу перед іншою стороною. Також невизначена подія, що може призвести до появи умовних активів і пов'язаних з ним доходів, визнається в обліку за умови, якщо надходження економічних вигід є ймовірним, тобто подія щодо виконання іншими особами своїх зобов'язань (юридичних чи конструктивних) перед даним суб'єктом господарювання відбудеться з високою ймовірністю.

Щодо аналізу соціально-правової природи умовних фактів господарського життя як зобов'язань перед іншими особами, слід звернути увагу на погляд Маценка Л.Ф. У своїх роботах він розділяє умовні факти господарського життя, розглядаючи економічні відносини суб'єктів господарювання, на організаційно-економічні та соціально-економічні відносини. До умовних фактів організаційно-економічного типу, що характеризують юридичну відповідальність і причиною виникнення яких є ринковий розподіл вигід на основі дій та бездіяльності суб'єктів господарювання, за Маценком Л.Ф., належать: не завершені на час звітної дати судові та інші позови з державними органами; гарантії, поручительства та інші види забезпечення зобов'язань, видані до звітної дати на користь третіх осіб; враховані в обліку (дисконтовані) до звітної дати векселі, термін сплати яких не прийшов, тощо [13]. А до умовних факторів соціально-економічного типу, що характеризують соціальну відповідальність бізнесу та причиною виникнення яких є розподіл результатів праці науковець зараховує забезпечення виплат відпусток, соціальної відповідальності бізнесу за охорону навколишнього середовища та якість зробленої продукції [13].

Таким чином, у бухгалтерському (фінансовому) обліку створені передумови для відображення обмеженого числа ризиків як подій (фактів господарського життя) з невизначеними наслідками у теперішній час,

що призведуть до появи зобов'язань перед іншими особами у майбутньому (найближчим часом). І саме таких ризиків, щодо яких існує висока ймовірність настання події, що призведе до виникнення юридичного чи конструктивного зобов'язання перед іншими особами та сума яких може бути достовірна визначена.

У цьому сенсі, на нашу думку, визнання й оцінка ризиків як юридичних та конструктивних зобов'язань перед іншими особами (забезпечення та умовні зобов'язання й умовні активи) має здійснюватися на основі аналізу рівня ризиків (добуток ймовірності та впливу) за шкалою оцінки їх критичності. Запропонований методичний критерій дозволяє відображати не тільки ризики з високою ймовірністю настання (на нашу думку, понад 70 %), а й враховувати надійно оцінені суми наслідків впливу ризиків значного розміру, але з меншою ймовірністю настання (на нашу думку, понад 50%).

Іншого ставлення вимагає можливе визнання й оцінка в бухгалтерському (фінансовому) обліку ризику саме теперішніх подій (фактів господарського життя) з невизначеними наслідками, щодо яких підприємство не має зобов'язань перед іншими особами. У цьому разі можна говорити про здійснення поточних витрат на страхування ризику або поступове створення резервів (резерв сумнівних боргів, формування резервного капіталу) у поточному періоді на рахунках бухгалтерського обліку. Для того, щоб ресструвати в обліку такі прояви ризику, ми пропонуємо застосувати наведений раніше методичний критерій, що враховує високий рівень ризиків за шкалою оцінювання їх критичності.

У всіх інших випадках, коли рівень ризику не здається високим і не надає можливості відображати в обліку як теперішні події факти господарського життя з невизначеними наслідками (умовні факти), щодо яких підприємство має або не має зобов'язання перед іншими особами, необхідно вести мову про можливість передбачення і проведення заходів щодо управління ризиками з середнім рівнем прояву (зменшення, прийняття, розділення, уникнення), пояснюючи його у примітках фінансової звітності.

Визнання ризиків завдяки їх ідентифікації, типізації, оцінювання (якісного та кількісного) з урахуванням способів управління ризиками має здійснюватися відповідно до чинних світових стандартів управління ризиками. Наприклад, таких як «Управління ризиками організацій. Інтегрована модель», що розроблене Комітетом спонсорських організацій комісії Тредвея (Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission – COSO) [14] та Стандарт з управління ризиками Федерації європейських асоціацій ризик-менеджерів (FERMA) [15].

Критерії до врахування ризиків в бухгалтерському (фінансовому) обліку щодо їх типізації за

Міжнародними стандартами обліку (Додаток А МСФЗ 4 «Страхові контракти», МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації, Додаток А МСФЗ 8 «Операційні сегменти», МСФЗ 41 «Сільське господарство») та методів управління ними (МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка», параграфи 72–77 і 98–101 Додатка А), попередньо нами досліджені, підтвердили низький рівень забезпечення інформаційних потреб користувачів фінансової звітності щодо обмеженого числа ризиків – ринкових, фінансових, географічних та деяких природних [16].

Висновок

Можна стверджувати, що інформація бухгалтерського (фінансового) обліку щодо управління ризиками суб'єктом господарювання є недостатньою задля задоволення інформаційних потреб

користувачів фінансової звітності, і, насамперед, самих менеджерів та власників, а також потенційних інвесторів і суспільства загалом. Так, у якості об'єктів обліку можуть пропонуватися лише ризики з високим рівнем прояву (добуток ймовірності та впливу), що мають суттєвий та ймовірнісний вплив на факти господарського життя (господарські засоби і джерела їх утворення). Щодо них законодавчо передбачене акумулювання коштів для нейтралізації їх наслідків: створення забезпечення зобов'язань перед іншими особами або умовних зобов'язань й умовних активів; створення резервів сумнівних боргів та резервного капіталу; здійснення поточних витрат на страхування та розкриття інформації про вжиті заходи щодо можливих ринкових, фінансових та деяких природних ризиків, пов'язаних з бізнесом суб'єктів господарювання.

- Соколов Я. В. Основы теории бухгалтерского учета. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 496 с.
- Соколов Я. В. Бухгалтерский учет как сумма фактов хозяйственной жизни. – М.: Магистр, 2010 – 224 с.
- Соколов Я. В. Условные факты хозяйственной жизни – безусловное достижение бухгалтерской мысли / Я. В. Соколов // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.v.buh.ru/document-931>.
- Кутер М. И. Теория бухгалтерского учета: [учебник]. – [3-е изд., перераб. и доп.]. – М.: Финансы и статистика, 2007. – 592 с.
- Кутер М. И. Условные факты хозяйственной деятельности – новое или хорошо забытое старое? / М. И. Кутер, Д. В. Луговской // Международный бухгалтерский учет. – 2005. – № 10. – с. 30–37.
- Вітлінський В. В. Ризикологія в економіці та підприємстві [Текст]: монографія / В. В. Вітлінський, Г. І. Великоіваненко. – К.: КНЕУ, 2004. – 480 с.
- Лук'янова В. В. Економічний ризик: навч. посіб. / В. В. Лук'янова, Т. В. Головач. – К.: Академвидав., 2007. – 464 с.
- Донець Л. І. Економічні ризики та методи їх вимірювання: [навч. посібник] / Л. І. Донець. – К.: Центр навч. літератури, 2006. – 312 с.
- Івченко І. Ю. Моделирование економічних ризиків і ризикових ситуацій: [навч. посібник] / І. Ю. Івченко. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 344 с.
- Вигівська І. М. Бухгалтерський облік діяльності підприємств в умовах ризику: організація та методика: дис. кандидата екон. наук: 08.00.09 / Вигівська Ірина Миколаївна. – Житомир, 2010. – 374 с.
- Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 "Зобов'язання". Затверджено Міністерством фінансів України від 31 січня 2000 р.

- № 20: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00>.
- Міжнародний стандарт фінансової звітності 37 «Резерви, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи», діє з 01.07.1999 р.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_051.
- Маценко Л. Ф. Проблеми оцінки об'єктів умовних фактів господарського життя / Л. Ф. Маценко // Міжнародний збірник наукових праць. – 2011. – Випуск 2 (20). – с. 291–300. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/4753/28.pdf>.
- Управление рисками организаций: Интегрированная модель. Концептуальные основы [Электронный ресурс] // Комитет спонсорских организаций Комиссии Тредвея (COSO). – 2004. – Режим доступа: http://www.coso.org/documents/coso_erm_executivesummary_russian.pdf.
- Стандарты управления рисками. Федерация европейских ассоциаций риск менеджеров [Электронный ресурс] // A Risk Management Standard. 2002. – Режим доступа: <http://www.ferma.eu/app/uploads/2011/11/a-risk-management-standard-russian-version.pdf>.
- Воронова М. О. Облік ризиків за Міжнародними стандартами звітності / М. О. Воронова // Трансформаційні перетворення обліково-аналітичного забезпечення управління в умовах євроінтеграційних процесів: зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 110-річчю ДВНЗ «КНЕУ ім. Вадима Гетьмана» та 20-річчю Федерації професійних бухгалтерів і аудиторів України; 25 листопада 2016 р. – К.: КНЕУ, 2016. – 412 с. (с. 188–190).

- Sokolov Ya. V. Fundamentals of accounting theory. – M.: Finance and statistics, 2003. – 496 p.
- Sokolov Ya. V. Accounting as the sum of facts of economic life. – M.: Magistr, 2010 – 224 p.
- Sokolov Ya. V. Conditional facts of economic life – unconditional achievement of accounting thought / Ya. V. Sokolov // [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.v.buh.ru/document-931>.
- Kuter M. Y. Theory of accounting: [text book]. – [3-e edition, revised and amended]. – M.: Finance and statistics, 2007. – 592 p.
- Kuter M. Y. Conditional facts of economic life – new or well-forgotten old? / M. Y. Kuter, D. V. Luhovskoi // International accounting. – 2005. – № 10. – pp. 30–37.
- Vitlinskyi V. V. Risk science in economics and business [Text]: monograph / V. V. Vitlinskyi, G. I. Velykoivanenko. – K.: KNEU, 2004. – 480 p.
- Lukianova V. V. Economic risk: textbook / V. V. Lukianova, T. V. Holovach. – K.: Akademvydav., 2007. – 464 p.
- Donets L. I. Economic risks and methods of their evaluation: [textbook] / L. I. Donets. – K.: Tsentri navch. literatury, 2006. – 312 p.
- Ivchenko I. Yu. Modeling of economic risks and risk situations: [textbook] / I. Yu. Ivchenko. – K.: Tsentri uchbovoi literatury, 2007. – 344 p.
- Vyhivska I. M. Accounting of the activity of enterprises in risk conditions: organization and methodics: PhD thesis: 08.00.09 / Vyhivska Iryna Mykolaivna. – Zhytomyr, 2010. – 374 p.
- Regulation (standard) of accounting 11 "Liabilities". Approved by the Ministry of Finance of Ukraine of January 31, 2000 № 20: [Electronic

- resource]. – Access mode: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00>.
- International Financial Reporting Standard 37 «Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets», acts of July 01, 1999: [Electronic resource]. – Access mode: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_051.
- Matsenko L. F. Problems of evaluation of objects of conditional facts of economic life / L. F. Matsenko // International collection of proceedings. – 2011. – Issue 2 (20). – pp. 291–300. [Electronic resource]. – Access mode: <http://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/4753/28.pdf>.
- Risk management of organizations: Integrated model. Conceptual frameworks [Electronic resource] // The Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO). – 2004. – Access mode: http://www.coso.org/documents/coso_erm_executivesummary_russian.pdf.
- Risk management standards. Federation of European Risk Management Associations [Electronic resource] // A Risk Management Standard. 2002. – Access mode: <http://www.ferma.eu/app/uploads/2011/11/a-risk-management-standard-russian-version.pdf>.
- Voronova M. O. Risk accounting according to International reporting standards / M. O. Voronova // Transformation conversions of accounting and analytical support in terms of management of integration processes: collection of materials of IV International scientific and practical conference, devoted to 110th anniversary of SHEE «KNEU named after Vadym Hetman» and 20th anniversary of Federation of professional accountants and auditors of Ukraine; November 25, 2016. – K.: KNEU, 2016. – 412 p., (pp. 188–190).

Дата подачі рукописи: 06.07.2016 р.